

SWAZEK I. 1749–1938

ÚVOD. MONOGRAFIE O LITERÁRNÍ CENZUŘE

V EPOŠE MEZI DRUHOU A TŘETÍ REVOLUCÍ KNIHY

(Pavel Janáček, Michael Wögerbauer, Petr Píša, Petr Šámal)	19
Úzká a široká teorie cenzury a jejich meze: teoretický kontext	23
Institucionalizovaná cenzura a strukturální regulace	31
K pojetí literární cenzury v přítomné knize	35
Mezi druhou a třetí revolucí knihy: k otázkám periodizace	42
Paternalistická, liberální a autoritativní cenzura: ideální typ jako metodologický instrument	47
Lid, beletrie a další průběžná témata	53
Umírněný konstruktivismus: teoretický rámec přítomné knihy	56

ČÁST PRVNÍ. 1749–1810 / V ZÁJMU ROZUMU A SPÁSY DUŠE.

LITERÁRNÍ CENZURA MEZI PROTIREFORMACÍ A OSVÍCENSTVÍM

(Michael Wögerbauer)	61
Od spásy k obecnému blahu: proměny literární komunikace a diskurzu o cenzuře	66
Periodizace a teritoriální poměry	66
Antonín Koniáš: v zájmu spásy duše	68
V zájmu modernizace: osvícenský diskurz o cenzuře	71
Přístup ke knihám a jeho limity	76
Paternalistický cenzurní systém: synchronní pohled	83
Centrum a periferie	83
Předběžná cenzura	86
Revize knih	90
Ekonomická regulace literární komunikace	92
Přehled cenzurní agendy (s Claire Mádlovou)	97
Cenzurování jako cesta ke spásě a jako politický nástroj (1749–1771)	100
Církevní indexy a Koniášův <i>Klíč</i>	100
Kombinovaná cenzura gubernia a arcibiskupství	104
Založení cenzurních komisí a úsilí o zestátnění cenzury	105
Prosazování státního dohledu (1771–1781)	111
Sekularizovaná cenzurní komise	111
Fungování pražské cenzurní komise	113
Poslední boje konzervativců v sedmdesátých letech. Cenzurní aféry Karla Heinricha Seibta	116

Uvolnění cenzury v josefinském desetiletí (1781–1790)	122
Zjednodušení cenzurního systému v nařízeních Josefa II.	122
Uskutečňování josefinských reforem v Praze	125
Dopady josefinské deregulace na distribuci knih	128
Cenzura barokní zbožnosti	131
Nekatolické knihy	134
O prodeji sýrů a knih: deregulace knižního obchodu a volání „všech legitimních knihkupců“ po ekonomické regulaci	137
„S ohledem na dobu a okolnosti“: zúžení literární veřejnosti (1790–1810)	141
Udržování klidu a řádu v nových politických podmínkách	141
Pražská cenzurní praxe (na základě seznamů cenzurovaných knih)	144
Ekonomická, vzdělaněcká a jazyková diferenciacie přístupu k četbě	147
Obnovené cenzurní nařízení (1795): vítězství policejních zájmů nad ekonomickými	150
Cenzurní regulace prostorů čtení a emotivní literatury	151
Proměny cenzurního aparátu: profesionalizace cenzorů, přesun agendy pod policejní dvorský úřad	156
Protijosefinský obrat po roce 1800: recenzování a obnova knihkupeckého řádu	159
PŘÍPADOVÉ STUDIE. 1749–1810	
Perný rok knížete Fürstenberga. Cenzura a proměna veřejnosti na sklonku vlády Marie Terezie (Claire Mádlová)	165
„Nekonečné literární boje ohrožující společenskou jednotu“. Židé, literární veřejnost a cenzura (Michael Wögerbauer)	179
„Žádnou pochvalu, nebo odložím své pero navždy“. Román <i>Karolinens Tagebuch</i> Marie Anny Sagerové, genderová cenzura a mlčení v literárním poli (Michael Wögerbauer)	195
Techniky transgrese. Cenzura jako tvůrčí prvek erotiky v románech Johanna Friedricha Ernsta Albrechta (Václav Smyčka)	207
ČÁST DRUHÁ. 1810–1848 / V ZÁJMU NEVZDĚLANÉHO ČTENÁŘE.	
LITERÁRNÍ CENZURA V DOBĚ RESTAURACE A ROZMACHU NÁRODNÍHO HNUTÍ	
(Petr Píša)	221
Ochrana „intelektuálně nezletilých“	226
Rozvoj gramotnosti a jeho důsledky	226
Cenzurní předpis ze 14. září 1810	227
Diskurz o cenzuře: mezi „moudrými zábranami“ a „překážkou pro svobodu slova“	231
Pole cenzurních interakcí: synchronní pohled	237
Rukopisy určené k tisku	237
Dovoz zahraničních děl a regulace distribuce	245
Tematická a žánrová těžiště předbřeznové cenzury	251
Přehled zakázané produkce	252
Romantické motivy v populární i umělecké literatuře	254
Historická témata v krásné i vědecké literatuře	258

Náboženská témata	261
Ochrana cti jednotlivce i společenské morálky	264
Nacionální a jazykové hledisko předbřeznové cenzury	267
Důsledky literární cenzury	272
Tisk v zahraničí a další možnosti obcházení cenzury	272
Strukturální dopady v rámci literárního pole	278
Malá, svatá, obezřetná literatura: autoregulační tendence českého národního hnutí	281
PŘÍPADOVÉ STUDIE. 1810–1848	
Náboženská literatura předbřeznového období pod drobnohledem.	
Cenzurní protokoly Hieronyma Josepha Zeidlera (Hedvika Kuchařová)	289
„ Aby bez závady prošlo “. Strategie Václava Hanky při styku s předbřeznovou cenzurou (Petr Píša)	305
„ Žádný nakladatel si na tom netroufá vydělat “. Bernard Bolzano mezi státní, církevní a strukturální cenzurou (Petr Píša)	317
Duch a povaha národa v písni. Idealizovaný obraz lidové písně v tištěných sbírkách první poloviny 19. století (Lucie Uhlíková)	333
ČÁST TŘETÍ. 1848–1863 / V ZÁJMU SVOBODY A ŘÁDU.	
LITERÁRNÍ CENZURA V REVOLUCI A NEOABSOLUTISMU	
(Magdaléna Pokorná)	345
K situaci knižního trhu	350
Sociální a jazykové podmínky	350
Publikační a žánrové formy: mezi příčinou a důsledkem cenzurních zásahů	351
Proměny cenzurní legislativy a diskurz o cenzuře	358
Zrušení předbřeznové cenzury a hledání nové podoby tiskové regulace (1848)	358
Nástup reakce (1849–1851)	367
Neoabsolutismus a obnovení ústavnosti (1852–1863)	373
Pole cenzurních interakcí: synchronní pohled	380
Autor	380
Neperiodické publikace	386
Distribuce: pošta, vydavatelé a knihkupci	389
Knihovny a jejich čtenáři	393
Církevní cenzura	397
Tematická a žánrová těžiště cenzury	399
Seznamy zakázaných titulů	399
Historická tematika v próze, dramatu i vědeckých textech	407
Periodická produkce pod drobnohledem	412
Rozšíření spektra periodik na počátku šedesátých let	417
PŘÍPADOVÉ STUDIE. 1848–1863	
Historie girondinů a Žižkova smrt. Dva modelové příklady regulace literární komunikace v polovině 19. století (Magdaléna Pokorná)	423

Amnestování velezrádci. Spisovatelské podniky J. V. Friče a Karla Sabiny v letech 1854–1861 (Michal Charypar)	435
„Patří do řad literárního proletariátu“. Literární působení a policejní perzekuce Prokopa Chocholouška v letech 1848–1861 (Magdaléna Pokorná)	449
„Dobře zvolená a účelně vedená četba působí nanejvýš povzbudivě“. Konflikty Františka Josefa Řezáče kvůli zakládání knihoven a jejich navrhovanému obsahu (Magdaléna Pokorná)	463

ČÁST ČTVRTÁ. 1863–1918 / V ZÁJMU ŠIRŠÍ A UŽŠÍ VLASTI.

LITERÁRNÍ CENZURA V ÉŘE MĚŠŤANSKÉHO LIBERALISMU A MODERNISMU

(Michal Charypar)	477
Tisková legislativa a popis cenzurní praxe: synchronní pohled	482
Tisková legislativa a hospodářská regulace	482
Provoz cenzury a možnost imunizace konfiskátů	488
Diskurz o cenzuře a statistický přehled konfiskátů	494
Liberální diskurz o cenzuře a regulace populární literatury	494
V zájmu národa a církve: široké pole nestátní regulace	498
Prameny výzkumu a statistika konfiskací	503
Přehled konfiskátů německojazyčných neperiodik v českých zemích	508
Přehled konfiskátů českojazyčných neperiodik	511
Doba tiskových procesů s novináři (1863–1873)	515
Kriminalizace žurnalistů po zavedení zákona o tisku (1863–1866)	515
Pruská vojenská cenzura v Čechách (červenec–srpen 1866)	518
Tiskové soudy v době státoprávních bojů (1866–1873)	520
Dominance objektivního řízení (1873–1914)	527
Objektivní řízení trestní a stabilizace tiskových poměrů (1873–1893)	527
Konflikt českého a německého nacionalismu (1893–1914)	533
Zdvojení cenzurního systému v době války (1914–1918)	546
Příchod velké války (1914–1916)	546
Konec a nový začátek (1917–1918)	555

PŘÍPADOVÉ STUDIE. 1863–1918

Kauza Arbes. Cenzura jako zkušenost zodpovědného redaktora a jako téma spisovatele (Michal Charypar)	563
Vyobcován z národa. Cenzurní aspekty „národního soudu“ nad Karlem Sabinou (Michal Charypar)	579
Ukrutný konec čtenáře krváků. Kampaň F. A. Urbánka proti kolportážním románům jako případ morální paniky (Markéta Holanová)	589
„Odklizeno bylo vše, co by jen poněkud mohlo zodpovědnost způsobiti“. Regulace fondů žakovských knihoven obecného školství v poslední třetině 19. století (Věra Brožová)	605
Revolta gestem a myšlenkou. Srovnání konfiskací básnických knih Svatopluka Čecha a S. K. Neumanna (Michal Charypar)	621
Mezi revoltou a autocenzurou. Případ <i>Slezských písní</i> Petra Bezruče (Michal Kosák)	637

Modrý rezervista, rudý anarchista. Střet vojenského a civilního práva v případě Fráni Šrámka (Michal Charypar)	651
Už jste hotovi s Apokalypsou? Jakub Deml ve střetech s cenzurou brněnské konzistoře v letech 1905–1913 (Daniela Iwashita, Šárka Kořínková)	663
Smrt hloupého cenzora. K motivům cenzury v satirách Jaroslava Haška (Blanka Hemelíková)	679
ČÁST PÁTÁ. 1918–1938 / V ZÁJMU REPUBLIKY. LITERÁRNÍ CENZURA	
V DOBĚ AVANTGARD A OBRANY LIBERÁLNÍ DEMOKRACIE (Tomáš Pavlíček)	691
Otevřenost vůči světu, ve znamení avantgard: literární komunikace v novém státě	696
K charakteru literární kultury	696
Národnostní skladba, ideové základy a tvůrci ČSR	698
Kulturní politika, její stimulační nástroje	701
Knižní trh, knihovny a čtenáři pod dohledem	703
Cenzurní legislativa v proměnách	709
Z dobových polemik: diskurz o cenzuře	714
Oprávněnost a působnost cenzury, cenzura v historických reminiscencích	714
Pohledy do zahraničí	716
Cenzurní praxe v pluralitě názorů	719
Pole cenzurních interakcí: synchronní pohled	726
Dohled nad autory, nakladateli a tiskaři	726
Anatomie zásahu, strategie využívané proti konfiskacím	727
Cenzurní zásah a jeho veřejný ohlas	730
Transparentnost cenzury. Počty konfiskovaných titulů	733
Jazyk a tematické zaměření hlavních skupin cenzurovaných tiskovin, konfiskace beletrie	736
Jazyková skladba konfiskátů	736
Postihy německých nacionalistických tiskovin	736
Cenzurou proti revoluci	741
Erotika a pornografie v konfliktu se společenskými normami a cenzurní praxí	746
Z dalších konfiskačních postihů	751
Recepty na řešení krizových jevů z druhé poloviny třicátých let	755
PŘÍPADOVÉ STUDIE. 1918–1938	
Zákonem proti braku a pornografii. Pokus o ochranu naivního čtenáře v cenzurním systému liberálního typu (Tomáš Pavlíček)	759
Noli me tangere. Cenzura <i>Zapomenutého světla</i> a dalších textů Jakuba Demla v letech 1929–1935 (Daniela Iwashita, Šárka Kořínková)	775
„Ať také jednou z politiky vydělá nakladatel a autor“. Zavřelův <i>Fortinbras</i> v dialogu s cenzurou (Eduard Burget)	793
Za jeden národ a jednu říši. Německá nacionalistická literatura ve střetu s prvorepublikovou cenzurou (Tomáš Pavlíček)	809
V republice nevídaným cizincem. Vyhoštění Karla Hanse Strobla (Vendula Trnková)	827
Beze zbytku a bez přechtení spálit. Brod Kafkovým editorem (Jiří Soukup)	837
JMENNÝ REJSTŘÍK	848

ČÁST ŠESTÁ. 1938–1949 / V ZÁJMU NÁRODA. LITERÁRNÍ CENZURA

V OBDOBÍ KRIZE LIBERALISMU A EROZE MODERNITY (Pavel Janáček)	883
Problém periodizace: „hluboká transformace“ v době rychlého střídání režimů	887
K charakteru literární kultury: obrat k národu, eroze avantgardy	890
„V dobrém státě chtějí všichni jedině“. Diskurz o cenzuře	895
Druhá republika: pacifikace konfliktu, očista národa (1938–1939) (s Tomášem Pavlíčkem)	899
Zavedení předběžné cenzury pro periodické i neperiodické tisky	900
Kulturní program tzv. sjednocené pravice	905
Řízení knižního trhu a očista národní kultury	906
Cenzura periodik: potlačení tribun levice	907
Následná cenzura neperiodických tisků	910
Dopady předběžné cenzury na českou literaturu: národně politická poezie	912
Protektorát Čechy a Morava: expanze cenzury, plánování literatury (1939–1945)	
(s Volkerem Mohnem a Tomášem Pavlíčkem)	915
Německá kulturní politika v protektorátu	920
Řízení periodického tisku: pod dohledem okupačních úřadů	924
Proti braku: Sbor pro posuzování tiskopisů ohrožujících mládež	930
Předběžná cenzura knih: „český“ a „německý“ program	933
Seznamy zakázaných autorů, knih a periodik	941
Plánování knižního trhu a nacistická koncepce české literatury	948
Dopady předběžné cenzury na českou literaturu	953
Třetí republika: moderní poezie, národní klasika (1945–1949)	959
Organizační kontinuita cenzury periodického i neperiodického tisku	960
Noviny a časopisy: koncesní řízení, následná cenzura	963
Knihy: povolovací řízení	967
Dopady předběžné cenzury na českou a překladovou literaturu	972
Retribuční procesy, očistné komise profesních organizací a publikační obtíže tzv. sjednocené pravice	977
Přípravy nového tiskového zákona	980
Cenzura knih po únorovém převratu 1948	981
Pole cenzurních interakcí: synchronní pohled	984
Sblížení literátů s cenzurou	985
Ekonomické riziko	986
Ztracená díla	987
Autor	988
Text	991
Paralelní oběh: exil – ilegální politické časopisy – ilegální umělecké publikace – erotika	996
Čtenář	999
Nestátní cenzura: katolická a komunistická literatura	1001
Knihy v době nucené migrace a skupinového násilí	1005

PŘÍPADOVÉ STUDIE. 1938–1949

Republika proti Benjaminu Kličkoví, Benjamin Klička proti republice? Světonázorová struktura trilogie <i>Na vinici Páně</i> a druhorepubliková cenzura (Lukáš Borovička)	1011
Doběhnuta dějinami. Reslerova antologie <i>K počtě zbraň praporu!</i> mezi třemi cenzurními systémy (Pavel Janáček)	1025
Křestný list a protektorátní cenzura. Geneze prvotiny Jiřího Koláře a národně politická poezie (Jakub Říha)	1043
„Zatím nelze“. Měsíčník <i>Gong</i> a cesta poválečného českého umění od surrealismu k pop-artu (Pavel Janáček)	1055
„Zamyslete se však jednu krátkou tichou chvíli nad tou Součkovou“. K publikačním osudům <i>Neznámého člověka</i> Milady Součkové (Zuzana Říhová)	1071
„Jako posledně, žádné textové bubliny“. Komentovaný seriál jako zkrácený komiks (Pavel Kořínek)	1083

ČÁST SEDMÁ. 1949–1989 / V ZÁJMU PRACUJÍCÍHO LIDU. LITERÁRNÍ CENZURA V DOBĚ CENTRÁLNÍHO PLÁNOVÁNÍ A PARALELNÍCH OBĚHŮ (Petr Šámal)

Rozptýlená cenzurní soustava	1102
Plánování – řízení – kontrola	1102
Diskurz o cenzuře	1104
Pole cenzurních interakcí: synchronní pohled	1106
Autor	1106
Časopis	1110
Nakladatelství	1112
Ediční plány a jejich schvalování	1117
Předběžná cenzura jako fakultativní prvek systému	1119
Knižní distribuce	1120
Čtenář	1122
Paralelní oběhy	1124
Literatura pod dohledem stranického ústředí (1949–1953)	1125
Socialistický realismus jako literární program	1125
Řízení knižního trhu	1126
Cenzura veřejných knihoven a biblioklasmus	1130
Počátky paralelních oběhů	1134
Pod dohledem předběžné cenzury	1136
Zrod nového systému regulace (1953)	1136
HSTD a literární veřejnost	1139
Legalizace cenzury	1143
Šedesátá léta: hledání třetí cesty	1145
Vylučovací rozměr plánování	1145
Spor o kulturní časopisy	1148
Intermezzo pražského jara. Rozklad rozptýlené cenzurní soustavy	1155
Mimořádná opatření. Restaurace rozptýlené cenzurní soustavy (1969–1972)	1161
Disciplinace periodického tisku	1161

Obnova regulace nakladatelské činnosti	1165
Administrace literárního pole	1170
Normalizační model rozptýlené cenzurní soustavy	1177
Instituce dohledu nad periodiky a knihami	1177
Témata – styl – autoři. K zaměření literární cenzury	1183
Strategie obcházení cenzury	1191
Paralelní oběh jako důsledek cenzury	1202
Kniha v paralelním prostoru	1202
Legalismus disentu a perzekuce literárního samizdatu	1207
Podmínky publikace v zahraničí	1216
Rozklad systému literární cenzury	1223
PŘÍPADOVÉ STUDIE. 1949–1989	
Je třeba opravit chyby a nedostatky. Literární cenzura a hledání nové literatury v přepracovaných prózách (Petr Šámal)	1227
Mezi centrem a periferií. Osobnost a dílo Karla Čapka ve sporech o literární kánon po roce 1948 (Veronika Jáchimová)	1243
Cenzorka jako čtenářka. Literární kompetence a zájmy referentky HSTD (Petr Šámal)	1253
Literatura z dosahu politické čtenosti. Za Hrabalovou variantností a ironií (Jakub Češka)	1271
Podnikatelský experiment. Návrat románového sešitu v druhé polovině šedesátých let (Veronika Košnarová)	1283
Andělé bez ráje. Praktiky vylučování z literární komunikace na počátku sedmdesátých let (Jiřina Šmejkalová)	1295
„Ózetefka“ a jejich „elpěčka“. Prohibita a oddělení zvláštních fondů v době normalizační (Jiří Trávníček)	1309
Písničkář na hranici. Příklad Vladimíra Merty (Přemysl Houda)	1321
„Chyba není ve čtenáři“. Edice Petlice a dvě verze <i>Medvědího románu</i> Jiřího Kratochvíla (Vladimír Trpka)	1333
Václav Havel a skrytá cenzura. Překlad jako ideologická redukce textu (Michelle Woodsová)	1347
ČÁST OSMÁ. 1989–2014 / V ZÁJMU JEDNOTLIVCE. LITERÁRNÍ CENZURA	
V OBDOBÍ NEOLIBERALISMU A POSTMODERNY (Pavel Janáček)	1361
Zpěněná bystřina: cenzura v individualizované společnosti	1366
Přechod od informačního monopolu k pluralitnímu knižnímu a mediálnímu trhu	1380
Nový nakladatelský a tiskový zákon a právní hranice svobody slova	1386
Od hegemonie ke krizi liberálního konsenzu. Diskurz o cenzuře	1391
Případ Kasarda: „Umělecký text nemůže posuzovat světský soud“	1391
Zločin TV Nova: „Zakažme okamžitě všechny zákazy“	1396
<i>Mein Kampf</i> : „Nejsme tak liberální, jak si namlouváme“	1401
Rapper Řezník: „Všechny svobody najednou padají“	1404
Ve znamení zdrženlivosti. Následná cenzura knih a periodik	1409
Politika paměti, dědictví komunismu a filtrování textů minulosti	1409

Antisemitismus, rasismus a nenávisťné projevy extremismu	1412
Transgrese jako obchodní model	1417
Hranice soukromí a dobrého jména	1423
Nestátní cenzura a sociální regulace literatury	1427
Knihy ztracené v období revoluce a transformace knižního trhu	1427
Politická korektnost a problém individuální zkušenosti	1436
Spisovatelé, literatura a (veřejnoprávní) média	1440
Fenomény cenzury v současné literatuře	1445
Okraj okraje: státní cenzura za hranicemi institucionalizované literatury	1445
Cenzura tichem a trhem: komunistická strana a její literární okruh	1449
Cenzura jako fetiš: inscenace zákazu a jeho marketingové využití	1453
Absence cenzury jako ztráta významu: téma pro literární kritiku	1456
Nástup internetu: první signály remediace cenzury	1458
PŘÍPADOVÉ STUDIE. 1989–2014	
O! na ROI. Texty skupin Orlik a Braník a formování vědomí závadnosti na počátku devadesátých let (Stefan Segi)	1467
Od velkorysých plánů k opozičnímu vzdoru. PublikáčnÍ návrat Ivana Svitáka po roce 1989 (Roman Kanda)	1483
O Honzíkově cestě a liberální cenzuře. Regulace na poli literatury pro děti a mládež (Stefan Segi)	1495
Učebnice jako <i>res publica</i>. Lektorské posudky prostředkem vyjednávání konsenzu (Lenka Pořízková)	1509
Psaní přes překážky. Role cenzury v procesu utváření romského písemnictví (Karolína Rývolová)	1525
„Nebylo by lepší to smazat?“ Regulace a autoregulace virtuální dětské pornografie na internetu (Stefan Segi, Lucie Albrechtová)	1537
SUMMARY	1553
SEZNAM ZKRATEK INSTITUCÍ	1585
SEZNAM POUŽITÝCH ARCHIVNÍCH FONDŮ A JEJICH ZKRATEK	1586
SEZNAM LITERATURY	1589
SEZNAM DATABÁZÍ A HLAVNÍCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	1637
REDAKČNÍ A EDIČNÍ POZNÁMKA	1638
PODĚKOVÁNÍ	1642
O AUTORECH	1643
JMENNÝ REJSTŘÍK	1648